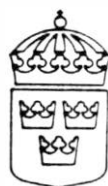

Motion till riksdagen

1989/90:Ub206

av Larz Johansson (c) m.fl.

Kost, hälsa och konsumentkunskap i skolan

Mot.
1989/90
Ub206–209

80-talet har kännetecknats av att många elever har känt sig osäkra i sin konsumentroll. Trendiga stilar som lanserats i USA blev ett mönster även för svenska ungdomar. Man skall "beta i sig något i förbifarten".

Enorms summor har använts för att stötta s k "svaga" konsumenter. Vi menar att många i denna grupp aldrig behövt bli stämplade som svaga konsumenter om de redan i skolan fått tillräckliga kunskaper.

Staten har satsat miljoner på att stimulera flickor att välja teknisk utbildning men viljan att låta alla skolelever få färdigheter för att få bättre kunskaper i hushållsekonomi lyser med sin frånvaro.

När arbetet i industrisamhället splittrades och delades upp i löne- och egenarbete började många må dåligt bl a därför att man inte inom familjen hann att lära ut vardagsarbetet och överföra normer.

Nu har detta blivit skolans uppgift i stor utsträckning men beteenden påverkas inte av information och teoretiska kunskaper. För att få förändringar till stånd måste det till träning i praktiskt arbete. Då får också eleverna en stabil bas att stå på för att klara av sitt vardagsliv.

En rad statliga utredningar under 80-talet visar att det finns ett klart samband mellan sjukvårdskostnader och livsföring.

Hälso- och sjukvård inför 90-talet	SOU 1984
Folkhälsa och livsmedelspolitik, Socialstyrelsen	1984
Livsmedelskommitténs betänkande Kost och hälsa	DSU 1984
Konsumentpolitiska kommitténs betänkande	SOU 1985

Den nyligen tillsatta folkhälsogruppen har som en av sina uppgifter att analysera kunskapsbehoven och att peka ut högprioriterade åtgärder. Vi anser, bl.a. med hänvisning till ovan nämnda utredningar, att utbildningsbehovet inom de områden vi ovan angivit är stort och att riksdagen redan under innevarande riksdagsår bör besluta om förändringar av undervisningen.

Grundskolan

I läroplanen för grundskolan (Lgr 80) poängteras att hemkunskapen och konsumentfrågorna skall förmedlas genom hela grundskolan. Antalet veckotimmar i hemkunskap är sammanlagt sex och i slöjd sammanlagt sexton. Man kan fråga sig om detta är en rimlig fördelning av dessa veckotim-

mar. Det torde vara lika viktigt att kunna sköta sitt hem och laga sin mat som att snickra och sy. Översynen av läroplanen för grundskolan bör göras med den förutsättningen att undervisningen i hemkunskap i grundskolan bör omfatta mer än nuvarande sex veckotimmar. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

I princip avgör varje rektorsområde hur undervisningen skall organiseras och vem som skall genomföra den. "Rullkök" (spis på rullbänk) har blivit den enda satsningen för undervisningen i många låg- och mellanstadieskolor. Lektionerna har blivit "demonstrationslektioner". Men glädjande nog finns också exempel runt om i landet där en välutrustad hemkunskapslokal finns att tillgå och lektionerna har förts till sammanhängande pass så eleverna jämsides med den teoretiska undervisningen får möjlighet till egna praktiska övningar. Undervisningen bedrivs av hushållslärare eller i samarbete klasslärare/hushållslärare, s.k. kompanjonlärarskap, med goda undervisningsresultat och motiverade elever.

Vi anser att hemkunskapsämnetts ställning i grundskolan måste stärkas. Hemmen erbjuder i dag inte i samma utsträckning som förr tillfällen att inhämta elementära kunskaper i matlagning och varukännedom. Skolans uppgift är också att förmedla det kulturarv som maten utgör. Sammanhängande arbetspass borde finnas, likaså möjlighet till praktiskt utövande av matlagning. Riksdagen bör ge regeringen till känna vikten av att sammanhängande undervisning/arbetspass för hemkunskapslektionerna skapas inom varje rektorsområde.

Gymnasieskolan

När skoleleverna uppnår gymnasieåldern börjar sambandet mellan kost, hälsa och den personliga ekonomin göra sig märkbar. Då är frågorna mera personliga och handlar exempelvis om egen bostad och egen matlagning. Det är först på gymnasial nivå som det är möjligt att fullt ut gå in på de näringsinriktade aspekterna på maten. Härför krävs grundläggande kunskaper i kemi, fysik, fysiologi med flera andra ämnen – kunskaper som eleverna tidigare inte hunnit få.

Förr hotades människan av epidemiska infektionssjukdomar. Idag är hotet främst betingat av det egna livsmönstret. Ett alltför uppskruvat tempo, för lite rörelse och felaktig kost är faktorer som är av stor betydelse i sammanhanget. Näringsforskningen visar att människans kost behöver ändras radikalt för att motverka civilisationssjukdomar som diabetes, hjärt- och kärlsjukdomar, övervikt, högt blodtryck och vissa cancersjukdomar.

Av avgörande betydelse om man vill ändra utvecklingen är utbildningen. Att undervisa ungdomar i näringslära och praktisk matlagning är det enda sättet att påverka dem för att ändra sina felaktiga kostvanor. Hushållen har en central roll när det gäller resursanvändning och miljöpåverkan samt hela den enskildes ekonomi.

Kommittén för översyn av gymnasieskolans yrkesinriktade linjer (ÖGY) föreslog att utbildning i kost- och konsumentfrågor skall ges till alla elever i den yrkesinriktade delen av gymnasieskolan. Detta skulle enligt utredningen gå så till att av timmarna i ämnet Ekonomi och samhällsfrågor skulle det av-

delas sammanlagt 25 lektionstimmar per årskurs för undervisning i kost- och konsumentfrågor. Det föreslogs också att hushållslärare tar hand om undervisningen.

Tyvärr hörsammades inte detta förslag när försöksverksamheten med treåriga yrkesinriktade linjer påbörjades. Vi anser utifrån de många undersökningar och projekt som genomförts vad gäller ungdomars kunskaper kring kost, hälsa och hushållsekonomi, att samtliga gymnasielinjer måste inrymma dessa ämnen. Undervisningen kan med fördel anförtros hushållslärare, som utöver de kunskaper de besitter inte har tillräcklig undervisningstid. Där emot råder det stor brist på lärare i samhällskunskap.

Speciell uppmärksamhet måste ägnas åt den nya treåriga linjen, omvårdnadslinjen. När eleverna kommer till gymnasieskolan för att börja på omvårdnadslinjen har de ganska små kunskaper i matlagning och näringslära. Kunskapsöverföringen i hemmet i dessa frågor är numera näst intill obefintlig. Eleverna måste därför träna färdighetsmoment och teoretiska kunskaper från grunden. Det har ofta klagats på att eleverna från social-servicelinje haft knappa kunskaper, inte minst har eleverna själva konstaterat detta när de kommit ut i praktiskt arbete. På omvårdnadslinjen har undervisningstiden i kost-konsumentkunskap (hushållning) sänkts med ungefär en fjärdedel. För att kompensera detta har man tänkt att eleverna skall få praktisk träning under arbetsplatsförlagd utbildning. Att låta elever med små kunskaper använda vårdtagarnas resurser för att få utbildning i matlagning och tvätt måste vara fel och upplevas som kränkande för den som utsätts för denna "vård".

Skall omvårdnadslinjen bli en god utbildning för arbetstagare inom vård och omsorg måste undervisningstiden i kost och hushållning utökas.

Den s.k. mittblocksutredningen har presenterat ett förslag till en ny treårig social linje med en kost- och näringsinriktad gren, vilken delvis skulle ersätta den nuvarande tvååriga konsumtionslinjen. Vi anser det mycket angeläget att denna linje inrättas vid sidan om S-linjen. Den erbjuder fler möjligheter och kan bli en god studieförberedande utbildning för yrken inom utbildningsväsendet, personaladministrationen, socialtjänsten m m. Det är nu viktigt att linjen ges ett innehåll med möjligheter till praktisk tillämpning. Detta bör ges regeringen till känna.

Lanthushållsskolor/internathushållsskolor

En viktig resurs i den regionala utbildningen och utvecklingen utgör lanthushållsskolorna/internathushållsskolorna. Förslaget om den nya gymnasieskolan utgör ett stort hot mot dessa skolor eftersom basen – som i dag utgörs av termins- och årskurser – föreslås utgå ur utbildningsutbudet. Skulle så bli fallet är det nödvändigt att dessa specialekonomiska kurser blir tillgängliga såväl inom gymnasieskolan som inom kom-vux.

De ovan nämnda skolorna har på senare tid haft en viktig roll som anordnare av den högre specialkursen "Kost, hälsa, hushållning". Likaså har vissa uppdragsutbildningar och personalutbildningar förlagts till skolorna. Främst är det landstingen som insett vilken resurs skolorna utgör. Ämnet kost och hälsa inom omvårdnadslinjen har också vid några landsting förlagts till dessa skolor med gott resultat.

I en framtid kan lanthushållsskolorna bli en samlade kraft för den nya sociala linjen. Den konsumentekonomiska grenen bör helt eller delvis kunna förläggas till dessa skolor. Det fordrar ett nära samarbete mellan kommunerna och huvudmännen för skolorna för att fullt ut kunna utnyttja möjligheterna. Många kommuner torde inte ha möjlighet att ensamma ta på sig dylika utbildningar varför ett samarbete t ex inom länen eller inom en region är nödvändigt. Likaså borde den textila grenen av nuvarande konsumtionslinjen vara möjlig att hänföra till lanthushålls- och internathushållsskolorna, eftersom dessa skolor i regel har en god utrustning även för denna utbildning.

Enligt uppgifter har några landsting fört diskussioner om nedläggning av lanthushålls- och internathushållsskolorna. Vi anser detta vara kortsynt eftersom behovet av de utbildningar som ges vid skolorna är mycket stort. Ur samhällsekonomisk synpunkt är det dålig ekonomi att göra sig av med dessa skolor, inte minst i en tid då kunskaper om kost och hälsa efterfrågas i större utsträckning än tidigare och när olika utredningar visar hur illa ställt det är med dessa elementära kunskaper inom såväl många yrkeskategorier som inom privatekonomin.

Vi menar att dessa skolor skall ses som en resurs i den regionala utbildningen och utvecklingen. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om översyn av läroplanen vad gäller antalet hemkundskapstimmar i grundskolan,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vikten av sammanhängande undervisning/arbetspass för hemkundskapslektionerna i grundskolan,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om obligatorisk undervisning om kost, hälsa och hushållning på gymnasieskolans samtliga linjer,
4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om det speciella behovet av utökad utbildning i kost och hushållning på omvårdnadslinjen,
5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utformningen av en ny treårig social linje,
6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om internathushållsskolorna/lanthushållsskolornas roll i den framtida regionala utbildningen och utvecklingen.

Stockholm den 16 januari 1990

Mot. 1989/90

Ub206

Larz Johansson (c)

Marianne Andersson (c)

Stina Gustavsson (c)

Stina Eliasson (c)

Pär Granstedt (c)

Jan Hyttring (c)

Marianne Jönsson (c)

Görel Thurdin (c)